

УДК 330.341.1

Т.О. Пожуєва

кандидат економічних наук, доцент
ДВНЗ "Український державний хіміко-технологічний університет", м. Дніпропетровськ

"НОВА ЕКОНОМІКА" – ІННОВАЦІЙНИЙ СТИЛЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті перелічено основні завдання "нової економіки". Зазначено, що важливою рисою "нової економіки" є зростання значущості знань, які, поряд з працею та капіталом, стають самостійним фактором виробництва і здатні впливати на все економічне середовище та формування макроекономічних показників.

Ключові слова: "нова економіка", фактори виробництва, інтелектуальний капітал, інноваційна праця, інформаційний капітал.

I. Вступ

"Нова економіка" – це економіка постійних змін, хоча експерти говорять уже не про зміни, а про струси (churn). За останні 30 років тривалість життя фірм зменшилась удвічі. Але у містах, де тривалість життя підприємств коротша, зростає кількість робочих місць та доходів населення. Вчені вважають, що в нових умовах домогтися довгострокової стабільності можна лише за умови підтримання стану струсу. Якщо система досягне стану рівноваги – вона зруйнується. Китайська мудрість говорить: "Той, хто відчує вітер змін, має будувати не щит від вітру, а вітряний млин".

Сьогодні змінюється сам споживач і його потреби, що призводить до зміни кількості пропозицій на ринку та способів задоволення потреби.

Крім того, нинішній світовий порядок дедалі більше формується на основі досить жорсткої конкуренції різних цивілізаційних центрів. Перший центр – потужна євроатлантична цивілізація, що об'єднує два континенти – європейський і північно-американський; другий центр – японо-китайсько-корейська та індуська цивілізації; третій – мусульманська (ісламська) цивілізація. Нині також можна говорити про утворення четвертого центру – євразійської цивілізації. До характерних ознак євроатлантизму належать такі: особиста свобода людини; функціонування економіки на основі ринкових законів, конкуренції та ділової етики; пріоритетний розвиток інституту приватної власності, носієм якого є середній клас; зміцнення позицій національної буржуазії, яка захищена у збереженні своїх бізнес-інтересів; прозора, відкрита система менеджменту (як державного, так і корпоративного), що спирається на правила управління економічними процесами.

У "новій економіці" змінюється традиційна роль часу, визначається економічна цінність знань. Найбільшу цінність знання мають на початковому етапі виробничого використання, при кожному наступному етапі життєвого циклу цінність знань зменшується. Зволікання з виробничим використанням знань призводить до їх старіння й економічної непридатності, тому що виникають нові знання, які мають велику перспективу у виробництві [1, с. 57].

Теоретичним і практичним аспектам становлення та функціонування нової економіки присвячено праці багатьох учених-економістів (як вітчизняних, так і зарубіжних). Їх авторами є: О. Брежнева-Єрмоленко, Н. Гончарова, В. Сафонова, В. Смаль, А. Фатенюк-Ткачук, О. Шаров. У працях цих учених висвітлено переважно відмінності між новим і старим, економікою та неоекономікою, їх особливості, але водночас недостатньою мірою обґрунтовано чинники переходу до нової економіки.

II. Постановка завдання

Метою статті є обґрунтування закономірності та доцільності становлення "нової економіки".

III. Результати

Системоутворювальною метою "нової економіки" за умов входження України у світовий ринковий простір є підвищення національної конкурентоспроможності (тобто можливості виробляти та споживати товари й послуги в умовах конкурентної боротьби з іншими країнами), дотримання міжнародних стандартів і розширення частки вітчизняних компаній на внутрішньому та світовому ринках як основного джерела підвищення заможності громадян країни при безперервному підвищенні їх життєвого рівня.

Виходячи із цих передумов, основні завдання "нової економіки" можна сформулювати так:

- стимулювання інноваційного прогресу;
- проведення структурної реформи науково-промислової сфери;

- створення інституційного підґрунтя та інфраструктури економіки знань, що забезпечують практичне оволодіння науковими здобутками;
- формування стимулів для інвестування в нові знання та нові технології;
- накопичення, розвиток і ефективне використання інтелектуального (людського та структурного) капіталу “нової економіки”;
- скеровування інвестиційних потоків у інтелектуальний капітал;
- пріоритетний розвиток сфери освіти;
- перерозподіл частки доходів традиційних секторів економіки на розв’язання завдань інноваційного прогресу;
- інформатизація суспільства та проведення на цій основі реформи управління [2, с. 10];
- визнання пріоритетними технологій і виробництв, які забезпечують реалізацію життєво важливих національних інтересів, обороноздатності та безпеки держави;
- концентрація державних зусиль на досягненні пріоритетів інноваційного розвитку, розробці критично важливих інноваційних технологій і мобілізації необхідних для цього політико-правових, фінансово-економічних та організаційних ресурсів;
- створення сприятливих умов для найбільш повної реалізації національного науково-технічного й освітнього потенціалу, активізації та стимулювання творчої діяльності;
- розвиток інфраструктури інноваційної діяльності та ринку технологій, у тому числі його “м’якої” інфраструктури;
- стимулювання інноваційної активності національної промисловості, у тому числі дрібного наукоємного бізнесу;
- сприяння просуванню на світовий ринок вітчизняних технологічних досягнень та протекціонізм щодо національних інноваційних підприємств;
- розробка та реалізація національних інноваційних програм, участь у довготривалих ризикованих проектах наукових центрів та промислових корпорацій [2, с. 9–10].

“Нова економіка” вимагає нової психології у створенні умов для вільного доступу кожного працівника до корпоративної інформації підприємства та надання йому можливості впливу на процес прийняття рішень.

На етапі становлення нових економічних відносин виникає питання про дієвість економічних законів у національній економіці зокрема та світовому просторі загалом. Так, на думку К. Шапіро та Х. Варіана, технологія змінює економіку, але не змінює її законів. Тому, напевне, настав час шукати нові закони, за якими буде жити нове суспільство. Можливо, нове – це добре забуте старе.

Безумовно, класичні закони не зникнуть, але можна прогнозувати зміну характеру їхньої дії і проявів. Водночас виникають нові економічні закони, які наука може передбачати або ж відкривати в процесі функціонування “нової економіки”. Наразі уже сьогодні фахівці широко обговорюють питання про парадокси продуктивності праці (парадокс Солоу) та цикли (М.Д. Кондратьєва), що їх не вдалося поки що повною мірою пояснити, виходячи з відомих законів. Деякі дослідники стверджують: правила, які стосувалися, наприклад, грошової й антимонопольної політики, що працювали в епоху сталі та легкових автомобілів, в епоху комп’ютерів і мереж є непридатними. На думку інших учених, економічна циклічність насправді не усувається, якщо економіка зростає занадто швидко.

Не виключено, що, як і колись, нові закони стануть очевидними в результаті руйнівних криз світової економіки, ознаки яких уже спостерігалися. Прикладом може бути і спад ролі долара США у світовій економіці, і зниження цін на нафту при загостренні міжнародного становища, й антитерористичні компанії, і надходження біржових індикаторів вартості провідних компаній порівняно з компаніями, що формують бізнес на знаннях тощо [1, с. 58].

Сьогодні переважно сили “нової економіки” формують новий стиль економічної діяльності, в якій більшою частиною капітал керується інтелектом, ніж інтелект обслуговує капітал. За цих умов найбільш конкурентоспроможним ресурсом підприємств та країни в цілому стає висока кваліфікація й сукупні знання її співробітників. Однак інтелектуально-кадровий потенціал “нової економіки” формується та розвивається не в сировинних галузях, а в наукоємних та інформаційно-технологічних компаніях малого та середнього інноваційного бізнесу. Унаслідок цього інноваційні сили економічного зростання, що народжуються, незважаючи на свою слабкість та незначну частку у ВВП, можуть і мають стати при цілеспрямованій підтримці держави політично впливовими й найбільш зацікавленими суб’єктами розробки та реалізації “нової економіки”.

Таким чином, “нова економіка” дасть змогу забезпечувати вирішення власне державних проблем, сприяти збереженню й розвитку інтелектуально-кадрового та науково-технічного потенціалу національної економіки, орієнтуватись на задоволення споживчого попиту й підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників [2, с. 10]. Таке осмислення дає змогу виділити найважливіші риси “нової економіки”. Це економіка, в якій провідна роль у структурі зайнятості належить сфері послуг, значущість та функції якої у постіндустріальному суспільстві є які-

сно новими порівняно з індустріальною стадією розвитку.

Для “нової економіки” характерним є поєднання масового стандартизованого виробництва, для якого економія на масштабах виробництва є можливим джерелом прибутку та гнучка спеціалізація невеликих і середніх підприємств, здатних оперативнo адаптуватись до мінливих потреб ринку.

Важливою рисою “нової економіки” є зростання значущості знань, які, поряд з працею та капіталом, стають самостійним фактором виробництва і здатні впливати на все економічне середовище та формування макроекономічних показників [3, с. 14].

Перехід до нової економіки відбувається не за рахунок витіснення старих галузей новими, а шляхом витіснення традиційних продуктів інформаційно-інтенсивними, що з різною силою виявляється в різних галузях. В умовах нової економіки згадана раніше тріада чинників доповнюється новими, які мають нематеріальну природу виникнення та існування: інтелектуальний капітал, інноваційна праця, інформаційний капітал.

Першим і головним економічним та соціальним чинником нової економіки є, безумовно, інтелектуальний капітал як стрижнева опора серед трьох основних структурних елементів нової економіки, що взаємозумовлюють один одного. Очевидною рисою нової економіки стає те, що відбувається перехід від управління “відчутними” активами до управління нематеріальними активами та інтелектуальним капіталом. Значно посилюється персоналізація продуктів і послуг, що породжує нові ринки, а роботодавець намагається створити ситуацію соціального партнерства, створюючи максимальну мотивацію своїх робітників для досягнення високих результатів економічної діяльності компанії. В умовах нової економіки більшість товарів мають значно більшу насиченість знаннями, ніж цього потребує їх основне функціональне призначення, тобто товар наділяється інтелектуальним іміджем.

Наведені ознаки, з одного боку, не можуть вичерпно визначити сутність “нової економіки”, але з іншого – окреслюють її певні контури за межами розвитку постіндустріальної економіки. Постіндустріальний тип економіки – це система, у якій діють нові, внутрішньо притаманні їй ефекти, що посилюються через експоненціальний характер стрімкого розвитку мережевої структури взаємодії суб’єктів [4, с. 7].

Основні характеристики змісту постіндустріального суспільства, що здатні сформулювати цілісну систему категорій “нової економіки”, такі:

- щодо виробництва – структурне зрушення в бік науки як безпосередньої виробничої сили і сфери послуг;

- щодо продукції – вихід на перший план наукових знань, інформації, духовних благ;
- щодо праці – становлення загальної наукової праці як творчої діяльності;
- щодо потреб – вирішальне значення соціально-духовних потреб (в освіті, культурі, творчості, здоровому навколишньому середовищі тощо);
- щодо стимулів – верховенство стимулів творчої самореалізації особистості;
- щодо власності – важлива роль інтелектуальної власності з притаманним їй специфічним способом відчуження продукту наукової праці й зниження ролі “речових” форм власності тощо.

Таким чином, у найзагальнішому плані інформаційне суспільство – це таке суспільство, в якому виробництво інформаційного продукту виявляється більш пріоритетним, ніж виробництво матеріальних цінностей. На цій основі доцільно виділити ознаки інформаційної економіки:

1) знання й інформація, об’єктовані в продуктах і послугах, становлять дедалі більшу частину створюваної вартості, що відбувається у зростанні наукоємної вироблюваної продукції, витрат на дослідження й розробки, питомої ваги “високих технологій” у ВВП;

2) діяльність, яка пов’язана з виробництвом та обробкою інформації і знання, набуває дедалі більшого значення, що виражається у зростанні питомої ваги працівників, зайнятих цими процесами, до половини й більше зайнятого населення країни;

3) стрімке перетворення раніше унікальних продуктів на пересічні, швидке старіння технологій, маркетингових ідей та професій;

4) зростання ролі менеджменту в управлінні розвитком і розповсюдженням інформаційних технологій як спосіб зменшення стратегічних помилок, пов’язаних з їх використанням [5, с. 51].

Сьогодні світ відчуває складні трансформації практично в усіх сферах: економіці, освіті, інфраструктурі, політиці, соціальній сфері тощо. Відчуваються досить помітні тенденції у теоретико-методологічному осмисленні як власне терміна “нова економіка”, так і його змістовного наповнення. Певні ознаки “нової економіки” поки що досить складно визначити загальноновизнаним науковим апаратом (показниками або цифрами). Але, незважаючи на те, що фундаментальні переламні зміни можна діагностувати тільки по фактам, багато що вказує на те, що сьогодні в структурах глобальної економіки відбуваються докорінні зміни, які сприяють побудові індустріального суспільства [2, с. 4].

Концентрація знань у всіх сферах господарювання, здатність знання виробляти нове знання та вміння застосовувати його на користь людини дає всі підстави розглядати нову економіку як “економіку знань”, основою

розвитку якої стають інтелектуальний капітал, інноваційна праця та інформаційний капітал. Однак економіка знань не оперує лише знаннями й не заміщує ними реальне виробництво. Це якісно нова система їх використання та впровадження в практичне життя.

За рахунок трансформації відносин власності відбувається розмиття соціальних прошарків і груп, утворення нових, зміна характеру праці й виведення людини безпосередньо із процесу виробництва у сферу контролю та управління ним. Нова економіка формує людину-творця, яка відіграє провідну роль у функціонуванні та розвитку суспільства, а глобальна неоекономічна революція, яка відбувається у світі, головною домінантою свого розвитку проголошує інтелектуальний капітал. Інтелектуалізація праці, що знаходить прояв у підвищенні питомої ваги зайнятих розумовою працею та зменшенні кількості робітників, що здійснюють свої функції праці за інструкцією, потужному впровадженні інформаційно-інноваційних технологій практично в кожну галузь економіки, є головним чинником розвитку нової економіки на сучасному етапі. Усі сектори такої економіки стають наукоємними, незалежно від того, використовують вони високі технології, чи ні.

Основною проблемою новою економікою є не стільки модернізація існуючих економічних завдань, скільки постановка й реалізація нових, що неминує призводить до зміни економічного ландшафту. Сукупність структурних елементів, що покладені в основу формування нової економіки, та результати функціонування кожного з них дають певне, але не цілісне уявлення про процес трансформації сучасної економічної науки, тому ще залишаються практично не вивченими такі важливі питання, як методологічна база дослідження нової економіки та її суперечливий характер [4, с. 10–11].

Звичайно, перспективи “нової економіки” аж ніяк не беззмарні. Падіння біржових котировань високотехнологічних корпорацій у всьому світі чітко відобразило “перегрів” у цій сфері. Пішли в минуле безвідповідально-оптимістичні прогнози на майбутнє. “Нова економіка” з дива перетворилась на життєві будні планети зі своїми принципами, правилами й закономірностями. Так, в умовах “нової економіки”, як наголосив прем’єр Бузек, не можна бути успішним у всіх галузях. Треба зосередитися лише на тому, що

вдається робити найліпше за все. Ця думка сягає своїми коренями принципу порівняльних витрат, розробленого Д. Рікардо. Але, потрібно повторити її й для тих, хто вивчав подібні концепції лише в курсі “Критика буржуазних економічних теорій” і досі намагається визначити пріоритетні галузі національної економіки [6, с. 143].

IV. Висновки

Сучасна економіка, яка ще не переважає в абсолютних розмірах, але вже задає тон, – це економіка, основою якої не є ні фізична праця, ні засоби виробництва, ні сировинні запаси. Знання – ось її ключове слово. Термін “нова економіка” вже давно не новий для зарубіжних політиків, економістів, журналістів. Численні дослідження в цій сфері здійснені під егідою ОЕСР, а також Світового банку, ЮНЕСКО і Міжнародної організації інтелектуальної власності. Можна пригадати й те, що ще А. Маршалл стверджував, що знання – це найпотужніший двигун виробництва. Часто розуміння цього терміна зводять до розвитку на основі нових інформаційно-комунікаційних технологій, які поки що лідирують у “новій економіці”. Але в ширшому значенні – це економіка, що ґрунтується на знаннях.

Список використаної літератури

1. Фатенюк-Ткачук А.О. Парадигма проявів “нової економіки” / А.О. Фатенюк-Ткачук // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 12 (138). – С. 53–61.
2. Гончарова Н.П. Инновационная парадигма формирования “новой экономики” / Н.П. Гончаров // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 10. – С. 4–12.
3. Смаль В. “Нова економіка”: основні підходи до концептуалізації / В. Смаль // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка (Географія). – 2010. – № 57. – С. 11–14.
4. Брежнева-Єрмоленко О.В. Інтелектуальна складова в структурі елементів нової економіки / О.В. Брежнева-Єрмоленко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 3 (105). – С. 4–12.
5. Сафонова В.Є. Знання як стратегічний ресурс “нової економіки”: еволюція поглядів / В.Є. Сафонова // Економічна теорія. – 2012. – № 2. – С. 43–51.
6. Шаров О. Кринична економіка / О. Шаров // Журнал європейської економіки. – 2002. – Т. 1. – № 1. – С. 142–145.

Стаття надійшла до редакції 11.04.2014.

Пожуева Т.А. Новая экономика – инновационный стиль экономической деятельности

В статье перечислены основные задачи “новой экономики”. Определено, что важной чертой “новой экономики” является все возрастающая значимость знаний, которые, вместе с трудом и капиталом, становятся самостоятельным фактором производства и способны влиять на всю экономическую среду и формирование макроэкономических показателей.

Ключевые слова: “новая экономика”, факторы производства, интеллектуальный капитал, инновационный труд, информационный капитал.

Pozhuieva T. New economy – innovative style of economic activity

The main objectives of the “new economy” are outlined in this article. It is noted that an important feature of the “new economy” is the growing importance of knowledge, which, along with labor and capital, becomes an independent production factor and can affect the whole economic environment as well as the formation of macroeconomic indicators.

The transition to the new economy does not mean that the old industries will be replaced by a new one, but it means that the traditional products will be replaced by new information-intensive products in different industries. Under conditions of the new economy there are many immaterial resources should be considered, such as: intellectual capital, innovative work, information capital.

The new economy forms a new style of economic activity today, where capital is mostly guided by intellect, but not vice versa. Under these conditions high qualification and aggregate knowledge of employees of the enterprise become the most competitive resource. However, intellectual and human potential of the “new economy” isn’t forming and developing in raw material industries, but in the high technology and information technology companies. As a result innovative forces of economic growth, despite their weakness and a small share in GNP, with the help of the government should become politically influential and become a driving force for the development of the “new economy”.

Of course, the prospects of the “new economy” are not rosy. The fall of stock quotes of high tech corporations around the world clearly reflected the “overheating” in this area. The “new economy” from miracle turned into every day’s life of the planet with its principles, rules and laws.

Key words: *new economy, factors of production, intellectual capital, innovative work, information capital.*